

ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Υ Π Ο

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΣΙΔΕΡΙ

I

Πλείσται συμβάσεις χρήσεως ξένης εργασίας ἐπὶ μισθῷ ἢ ποσοστῶ τῶν καρπῶν, ἢ συμβάσεις μισθώσεως ἔργου λαμβάνουν χώραν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, εἰς τὴν γεωργίαν κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀγροκτημάτων, εἰς τὴν φύλαξιν, αὐτῶν ὡς καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἀρχαιοτάται καὶ ὑπὸ ἐθίμων ἐν πολλαῖς ρυθμιζόμεναι (σύμβασις ἀρόσεως, θερισμοῦ, ἀλωνισμοῦ, ἀλέσεως, τρυγητοῦ, ἐπεξεργασίας προϊόντων, φυλάξεως ἀγρῶν, ἀμπέλων, ζῶων, ὑδάτων κλπ.) ὑπὸ διαφόρους νομικοὺς τύπους ὄχι μόνον νομικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουσιν, ἀλλὰ καὶ γεωργοοικονομικόν, προσέτι δὲ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως γεωργικῆς καὶ ἐργατικῆς πολιτικῆς.

Ἐκ τῶν συμβάσεων τούτων πραγματευόμενοι τὰς συνηθετέρας διακρίνομεν αὐτὰς εἰς συμβάσεις ἐργασίας ἢ ἔργου συναπτομένης α) κατὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, β) κατὰ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν, γ) κατὰ τὸν ἀλωνισμόν, τὴν ἄλεσιν, τὴν ἐκθλίψιν, τὴν ἐπεξεργασίαν ἢ μεταποίησιν προϊόντων κλπ. δ) κατὰ τὴν φύλαξιν κτημάτων καὶ ζῶων καὶ ἀρδευτικῶν ὑδάτων.

α) Κατὰ τὴν καλλιέργειαν.

Ἡ πρόσληψις ἐργατῶν πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἀγροκτήματος (ἐργατῶν γῆς) ἀπαντᾷ, κυρίως, εἰς τὴν μεγάλην καὶ σπανιώτερον εἰς τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν, ἐκεῖ ὅπου γίνεται μεγάλη καλλιέργεια (1) καὶ ὅπου ὁ ἰδιοκτήτης τῆς γῆς μὴ ἐπαρκῶν ὁ ἴδιος, μόνος του, ἢ καὶ μετὰ μελῶν τῆς οἰκογενείας του πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἀγροκτήματός του, χρησιμοποιεῖ πρὸς τοῦτο ξένας ἐργατικὰς χεῖρας, εἴτε πρὸς σποράν, εἴτε πρὸς ἄροσιν, εἴτε πρὸς θερισμόν ἢ συλλογὴν ἐν γένει τῶν καρπῶν τοῦ ἀγροκτήματος. Ἐν τούτοις καὶ εἰς μέσης ἰδιοκτησίας κτήματα συναντῶμεν ἐκμετάλλευσιν ἀγροκτήματος διὰ χρησιμοποιήσεις ξένης ἐργασίας, σπανιώτερον δὲ καὶ εἰς μι-

---

1) Παρ' ἡμῖν καὶ ὑπὸ τὸ τοιφλικόν καθιστῶς τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας (πρὸ τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως) μισθώσις ἐργατῶν γῆς σπανίως συνηθιστό, διότι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἰδιοκτησίᾳ ἢ ἐκμετάλλευσιν κατὰ κανόνα ἐγένετο μὲ σύστημα μικρᾶς καλλιεργείας ὑπὸ ἀγροληπτῶν κολλήγων, καλλιεργούντων ἕκαστος τεμάχιον τοῦ τοιφλικίου (βλ. Α. Δ. Σίδερι: Ἡ Γεωργικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος κλπ. Ἀθήναι 1984 σελ. 141—157. 171—190).

κρὰ ἀγροκτήματα, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐκμετάλλευσις τούτων εἶναι ἐντατικὴ καὶ τὸ προϊόν πολύτιμον (οἶον σταφιδάμπελοι) καὶ ὅπου ὁ ἰδιοκτήτης εἶναι ἀστός, διαμένων ἐν τῇ πόλει καὶ ἀποζῶν ἐκ τοῦ κτήματός του ἢ ἀσχολούμενος καὶ εἰς ἄλλο ἐν τῇ πόλει ἐπάγγελμα (1).

Εἰς τὴν μίσθωσιν ταύτην ἐργατῶν γῆς προβαίνει συνήθως ὁ κύριος τοῦ κτήματος. Ὅμοίως ὅμως καὶ ὁ ἐμφυτευτῆς ἀγροκτήματος καὶ ὁ μισθωτῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀγρολήπτης, ἐφ' ὅσον εἶναι συμφέρουσα αὐτοῖς ἡ τοιαύτη δι' ἐργατῶν γῆς ἐκμετάλλευσις.

Ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, διὰ μισθωτῶν ἐργατῶν γῆς ἐκμετάλλευσις τοῦ ἀγροκτήματος, ἀποτελοῦσα, ὡς εἴρηται, καπιταλιστικὴν ἐπιχείρησιν προϋποθέτει ὄχι μόνον μεγάλην ἢ μεγάλης ἀποδόσεως—ἐντατικῆς ἐκμεταλλεύσεως καλλιέργειαν, ἀλλὰ καὶ κεφάλαια—κυκλοφορικὰ ἰδίως διὰ τὴν πρὸ τῆς συγκομιδῆς ἀμοιβὴν τῶν ἐργαζομένων ἐργατῶν. Ἡ πρόσληψις τῶν ἔργατῶν τούτων γίνεται συνήθως κατ' ἔργον ἢ κατὰ χρόνον περιορισμένον, ὅσος ἀπαρατήτως ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὠρισμένων ἐργασιῶν, διότι τῶν ἔργων τῆς καλλιέργειας τοῦ κτήματος μὴ ὄντων συνεχῶν θὰ ἦτο ἀντιοικονομικὴ ἢ πρόσληψις τῶν ἐργατῶν δι' ὀλόκληρον λ.χ. ἔτος, ἀφοῦ κατ' αὐτὸ ὑπάρχουσι μεγάλα διαστήματα καθ' ἃ δὲν ἀπαιτεῖται ἐργασία ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τοῦ ἀγροκτήματος. Οἱ ἐργάται οὗτοι προσλαμβάνονται κατ' ἀνάγκην δι' ὠρισμένον ἔργον (σποράν, ὄργωμα, σκάλισμα κλπ.) κατ' ἐποχὴν (saisonniers).

Εἰς τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν, ὅπου ὁ ἰδιοκτήτης (2) εἶναι καλλιεργητῆς αὐτοκαλλιεργῶν μόνος του ἢ καὶ τῇ βοήθειᾳ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του δὲν ὑπάρχει, προφανῶς, ἀνάγκη χρήσεως ξένης ἐργασίας διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροῦ ἀγροκτήματος. Διὰ τοῦτο παρ' ἡμῖν σήμερον μετὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν (τσιφλικίων) πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ τὴν δημιουργίαν μικρῶν ἰδιοκτησιῶν (3) μικρῶν, κατὰ κανόνα, ἀπέμεινε περιθώριον χρήσεως ξένης ἐργασίας πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἀγροκτημάτων.

Ἐν τούτοις χρήσις ξένης ἐργασίας γίνεται ἐνίοτε καὶ ἐν μικρᾷ γεωργικῇ ἐκμεταλλεύσει, εἴτε πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀπαιτουμένης ἐργασίας, εἴτε πρὸς εἰδικὸν τεχνικὸν σκοπὸν λ.χ. πρὸς κλάδουσιν ἐλαιοδένδρων ἢ ἄλλων δένδρων (κλαδευταί) ἢ πρὸς ἐμβολιασμὸν ἢ πρὸς καταπολέμησιν νόσων κλπ. Ἰδία μορφή χρήσεως ξένης ἐργασίας, κυρίως ἐν τῇ μικρᾷ ἰδιο-

1) Καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευσις (conduzione capitalistica) κατὰ τὸν καθ. Dragoni βλ. C. D r a g o n i : Economia agraria 'Milano 1935 σελ. 550.

2) Ἡ ἐμφυτευτῆς, ἡ ἀγρομισθωτῆς, ἡ ἀγρολήπτης.

3) Ἐπὶ 953.867 δηλωσάντων τὴν ἐπ' αὐτῶν καλλιεργούμενην ἔκτασιν (τίτλοι ἰδιοκτησίας ἢ μισθώσεως κλπ.) μόνον 87.000 κατέχουσιν ἰδιοκτησίαν ἐνθὸς τῶν 100 στρεμμάτων ἕκαστος· 358.718 καλλιεργοῦσα γῆν ἔκτασεως 1—10 στρεμμ. ἕκαστος καὶ 207.865 ἔκτασιν 11—20 στρεμμ. καὶ 121.553 ἔκτασιν ἕκαστος 21—30 στρεμμ. κλπ. (βλ. Γεωργικὴν καὶ κτηνοτροφικὴν ἀπογραφὴν ἔτους 1929 σελ. κδ').

κτησίᾳ εἶναι ἢ πρόσληψις ζευγᾶδων μετὰ τῶν βοῶν των (1) πρὸς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων τῶν στερουμένων ἀροτριῶντων κτηνῶν (2). Οἱ ζευγάδες οὗτοι προσλαμβάνονται πρὸς ἄροσιν τοῦ ἀγροκτήματος ὑπὸ διαφόρους συμφωνίας ὑπὸ τοῦ καλλιεργητοῦ τοῦ ἀγροκτήματος.

Ἡ νομικὴ σχέσις τοῦ ἐκμεταλλευομένου τὸ κτῆμα πρὸς τοὺς ἐργάτας τούτους, ἐργάτας γῆς ἐν γένει εἶναι ἢ σχέσις τοῦ ἐργοδότη πρὸς ἐργάτας, ἦτοι τοῦ μισθοῦντος τὴν ἐργασίαν των, τὰς ὑπηρεσίας των (μισθώσεις ὑπηρεσιῶν, μισθώσεις ἐργασίας), ἐφ' ὅσον ἢ συμφωνουμένη διὰ τὴν ἐκτελουμένην ἐργασίαν ἀμοιβὴ ὀρίζεται εἰς χρῆμα (3), ἄλλως, ἐφ' ὅσον ὀρίζεται εἰς ποσοστὸν τῶν καρπῶν ἢ ἄλλο ἀντίλλαγμα (4) ἢ συναπτομένη σύμβασις χρήσεως ξένης ἐργασίας ἀποτελεῖ ἀνώνυμον συνάλλαγμα, διεπόμενον κατὰ βίαισιν ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς μισθώσεως. Τὸ περιεχόμενον τῶν ἀμοιβαίων ἐκάστοτε ὑποχρεώσεων μισθωτοῦ καὶ ἐκμισθωτοῦ τῆς ἐργασίας του, ἐργοδότη καὶ ἐργάτου ὀρίζεται διὰ τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας, ἐκ τοῦ νόμου, ἐξ ἐθίμου.

Ἔργα τῶν ἐργατῶν τούτων (ἐκχέρσωσις, ἄροσις, σπορὰ κλπ.) δύναται νὰ ἐκτελεσθοῦν καὶ ὑπὸ μηχανῶν. Ὁ ἐκμεταλλευόμενος τὸ κτῆμα συνάπτει μετὰ τοῦ παρέχοντος τὴν μηχανὴν (ἐργολάβου) σύμβασιν μισθώσεως ἔργου, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τούτων, εἴτε ἐπὶ χρηματικῶ ἀνταλλάγματι, εἴτε ἐπὶ ποσοστῶ τῆς παραγωγῆς ἢ ἄλλῳ ἀνταλλάγματι.

β) Κατὰ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν.

Συνήθης εἶναι ἢ χρήσις ξένης ἐργασίας, εἴτε ἐξ ὀλοκλήρου (μεγάλῃ ἢ μέσῃ ἰδιοκτησίᾳ), εἴτε πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τοῦ ἰδιοκτήματος ἐργασίας (μέσῃ ἢ μικρᾷ ἰδιοκτησίᾳ) πρὸς συλλογὴν τῶν καρπῶν (συλλογὴ τῶν ἐλαιῶν, μ α ζ ω χ τ ἄ δ ε ς, μαζώχτρες, ἢ ἄλλων καρπῶν, ὀπωρῶν κλπ.), κατὰ τὸν θερισμὸν τῶν σιτηρῶν (θεριστές), τὸν τρυγητὸν σταφυλῶν κλπ. Οἱ προσωρινοὶ οὗτοι, κατὰ τὴν σχετικὴν ἐποχὴν προσλαμβάνονται ἐργάται ἐκμισθοῦσι τὴν ἐργασίαν αὐτῶν ἀντὶ χρήματος, σπανιώτατα δὲ ἐναντι ποσοῦ καρπῶν ἢ ἄλλου ἀνταλλάγματος. Πλείστοι πτωχοὶ χωρικοὶ ἀποζῶσιν ἐκ τοιούτων ἐργασιῶν, εἰς ξένα κτήματα ἐργαζόμενοι, εἰς ἐποχάς, καθ' ὅς δὲν ἐργάζονται εἰς τὰ ἴδια κτήματα, ἀναπληρούμενοι δὲ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν μικρῶν κτημάτων των ἐργασίαν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των συμ-

1) Βλ. Δ. Λ ο υ κ ο π ο ὄ λ ο υ : Γεωργικὰ τῆς Ρούμελης, Ἀθήνοι 1938 σελ. 156 κ.έ. 239 κ.έ.

2) Περὶ τοῦ μεταξὺ τῶν γεωργῶν χρησιδανεισμοῦ τῶν βοῶν των πρὸς ἄροσιν (τὸ ἀλλοξοβόδισμα) βλ. Α. Δ. Σ ἰ δ ε ς : Τὸ ἀλλοξοβόδισμα εἰς «Ἀγροτικὴν Οἰκονομίαν» Τεύχ. Γ' (1939) σελ. 241 κ.έ.

3) Εἰσηγ. 3.4—Παιδ. 19.2—Κωδ. 4.65—Βασιλ. 20.1—Ἀρμενοπουλ. Γ' κ'.

4) Εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἢ μετὰ τοῦ ζευγᾶ σύμβασις ἀρόσεως δύναται νὰ συμφωνηθῇ καὶ ἐπὶ παραχωρήσει τοῦ ἀχύρου, καλαμᾶς κλπ. (β ο ἰ - κ α ρ α τ ἰ ἄ) ἢ ἄλλως (π α ρ α σ π ὄ ρ ο ἰ κλπ.) βλ. Δ. Λ ο υ κ ο π ο ὄ λ ο υ ἐνθ. ἄν. σελ. 156,159.

πληροῦσιν οὕτω τὸ μικρὸν γεωργικὸν τῶν εισόδημα. Κατὰ τὰς σχετικὰς ἐποχὰς συναντᾷ τις τούτους μετακινουμένους ἐκ τῶν πτωχῶν μερῶν τῶν εἰς ἄλλα, ὅπου ἀνάγκη ταχείας ἐκπεραιώσεως τῶν ἄνω ἐργασιῶν (θερισμός, τρυγητός κλπ.) καὶ ἔλλειψις ἀρκετῶν χειρῶν προκαλεῖ τὴν χρῆσιν τῆς ἐργασίας τῶν.

Τὴν μίσθωσιν ταύτην τῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν τούτων συνάπτει κυρίως ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροκτήματος, ἀλλὰ προσέτι καὶ ὁ ἐπικαρπωτής, ὁ ἐμφυτευτής, ὁ ἀγρομισθωτής καὶ ὁ ἀγρολήπτης, ἔτι δὲ καὶ ὁ τυχὸν ἀγοραστής τοῦ ἠρτημένου καρποῦ, ὅπου ὁ καρπὸς πωλεῖται «εἰς τὸ κ λ α ρ ι» (οἶονεὶ ἀγορὰ ἐπιζομένου πράγματος, quasi emptio rei speratae), ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τὴν ἀγορὰν ἠρτημένου ἐλαιοκάρπου, ἠρτημένων πορτοκαλλίων, μήλων κλπ. (1).

Τὸν θερισμόν, τρυγητόν, συλλογὴν καρπῶν δύναται ν' ἀναλάβῃ τις καὶ ἐργολαβικῶς (μίσθωσις ἔργου), χρησιμοποιῶν πρὸς τοῦτο ἰδίους ἐργάτας (proletar parā Ρωμαίους) (2) ἢ σήμερον θεριστικὴν μηχανὴν ἢ νὰ ἀναλάβῃ ἐργολαβικῶς ὁμὰς ἐργατῶν (θεριστῶν κλπ.) ἐν συνεταιρισμῷ ἐργασίας (συνεργατικῆ) ἐργαζομένων, ὡς ἐπὶ δασῶν ὁμὰς (συνεργατικῆ) ὑλοτόμων.

Τὸ ἐκάστοτε περιεχόμενον τῶν συμβάσεων τούτων καθορίζεται ἐπίσης ἐκ τῆς συμφωνίας τῶν μερῶν, ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν γεωργικῶν ἐθίμων (χρόνος ἐνάρξεως, διαρκείας, χρῆσις ἐργαλείων ἰδίων τοῦ ἐργάτου ἢ οὐ, τρόπος ἐκτελέσεως ἐργασίας—μάζημα λ.χ. τῶν ἐλαιῶν ἀπὸ τῆς γῆς, ράβδισμα τῶν ἐλαιῶν, συλλογὴ μὲ κλίμακας κλπ., ὥραι ἐργασίας, διαμονὴ καὶ στέγαις τῶν ἐργατῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συμβάσεως, μισθοί, ζημίαι ὑποχρεώσεις κλπ.) (3).

γ) Κατὰ τὸν ἀλωνισμόν, τὴν ἄλεσιν κλπ.

Ξένη ἐργασία χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸν ἀλωνισμόν τῶν θερισμένων σιτηρῶν, κατὰ τὴν ἄλεσιν αὐτῶν, κατὰ τὴν ἐκθλίψιν τῶν ἐλαιῶν κλπ. Συνήθως εἰς τὰ κοινά, τοῦ χωρίου, ἀλώνια ἕκαστος χωρικὸς ἀλωνίζει τὰ ἴδια αὐτοῦ σιτηρά. Ἄλλ' οὐχὶ πᾶς χωρικὸς ἔχει τὰ πρὸς ἀλωνισμόν ζῶα, βόδια

1) Ἡ σύμβασις αὕτη τῆς ἀγορᾶς ἠρτημένου καρποῦ καὶ τῆς μισθώσεως ἐργατῶν πρὸς συλλογὴν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ εἶναι ἀρχαιοτάτη καὶ ἀπαντήσα παρὰ Ρωμαίους ἐν ἐπιμεταλλεύσει μέσης ἰδιοκτησίας. (βλ. Α. Δ. Σί δ ε ρ ι: Γεωργικὰ συμβόλαια παρὰ Κάτωι de agricultura εἰς «Ἀγροτικὴν Οἰκονομίαν» Τετχ. Γ' (ἔτους 1938) σελ. 278) καὶ ἀποτελοῦσα καθαρῶς ἐμπορικὴν πράξιν διὰ τὸν ἀγοραστήν τοῦ καρποῦ. Εἰς τὰ παρὰ Κάτωι ἀναφερόμενα γεωργικὰ ταῦτα συμβόλαια ἢ ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦ καρποῦ μίσθωσις ἐργατῶν συνήπτετο ὑπ' αὐτοῦ ὄχι μόνον διὰ λισμὸν του, ἀλλὰ καὶ διὰ λισμὸν τοῦ πωλητοῦ τοῦ καρποῦ, ὅταν ὁ πωλῆτῆς ἦτο ὑπόχρεως πρὸς παραδόσιν συγκεκομισμένου τοῦ οὗτω πωληθέντος καρποῦ (ἐνθ. ἀν.).

2) Α. Δ. Σί δ ε ρ ι ἐνθ. ἀν.

3) Βλ. περιέργους θρούς ἐπὶ ἐργατῶν προσληφθέντων πρὸς συλλογὴν ἐλαιοκάρπου παρὰ Ρωμαίους βλ. ἐν ἔργῳ Κάτωι (Α. Δ. Σί δ ε ρ ι ἐνθ. ἀν.).

καὶ συνηθέστερον ἵππους. Συμβάλλονται ὅθεν οἱ χωρικοὶ — σ ύ μ β α σ ι ς ἄ λ ω ν ι σ μ ο ὦ — μὲ ὠρισμένους ἄ λ ω ν α ρ α ῖ ο υ ς καλουμένους (¹) κατόχους καταλλήλων ζώων καὶ ἀσοῦντας κατ' ἐπάγγελμα τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ἀλωνίσματος κατὰ τὸ θέρος, οἷτινες ἀναλαμβάνουσι τὸν ἀλωνισμόν κατὰ σειράν εἰς τὸ κοινὸν τοῦ χωρίου ἀλώνιον ἐπὶ ἀμοιβῇ εἴτε χρηματικῇ, εἴτε ἄλλη κατὰ τὴν συμφωνίαν. Πρόκειται περὶ συμβάσεως μισθώσεως ἔργου ἢ συγγενοῦς ἀνώνυμου συναλλάγματος. Ἀναλόγως ὁ ἀλωνισμὸς οὗτος δύναται νὰ γίνῃ καὶ γίνεται ὁσημέραι δι' ἀλωνιστικῶν μηχανῶν ἐπὶ χρηματικῇ ἀμοιβῇ τοῦ κατόχου τῆς ἀλωνιστικῆς μηχανῆς (ιδιώτου, συνεταιρισμοῦ ἢ τῆς κοινότητος) ἐργολαβικῶς ἀναλαμβάνοντος τὸν ἀλωνισμόν τῶν σιτηρῶν τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου.

Χρῆσιν ξένης ἐργασίας ἀποτελεῖ καὶ ἡ σ ύ μ β α σ ι ς ἄ λ έ σ ε ω ς σίτου ἢ ἄλλων σιτηρῶν. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης ὁ ἐκμεταλλεόμενος κύριος, μισθωτῆς ἢ κάτοχος τοῦ μύλου (²) ἀναλαμβάνει ὑπὸ ὠρισμένους ὄρους τὴν ἄλεσιν τοῦ σίτου τοῦ μετ' αὐτοῦ πρὸς τοῦτο συμβαλλομένου γεωργοῦ ἐπὶ ἀμοιβῇ χρηματικῇ κατὰ μονάδα βάρους ἢ χωρητικότητος (κατὰ σάκκον ὠρισμένου βάρους ἢ κατὰ κιλόν, μόδιον κλπ.) ἢ ἐπὶ μέρει τοῦ παραγομένου ἀλεύρου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν πρόκειται σύμβασις μισθώσεως ἔργου, εἰς τὴν δευτέραν ἀνώνυμον συνάλλαγμα, πάντας ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἕκαστος γεωργὸς θὰ λάβῃ εἰς ἄλευρον αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπ' αὐτοῦ παραδοθέντα σίτον, κριθήν, ἀραβόσιτον κλπ. Ἄλλως ἐὰν ὁ μυλωθρὸς ἀπλῶς ὑποχρεοῦται νὰ παραδώσῃ οὐχὶ τὸ αὐτὸ ἄλευρον τὸ ἐκ τοῦ παραδοθέντος σιτηροῦ προερχόμενον, ἀλλ' ἄλλο, πάντως ὁμοίας ποιότητος πρὸς τὸ ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ σίτου ἢ τοῦ σιτηροῦ τοῦ συμβληθέντος προερχόμενον τότε ἡ σύμβασις εἶναι ἰδιότυπος, ἀνώμαλος (irregularis) μίσθωσις ἀποτελοῦσα σὺν τῇ μισθώσει καὶ δάνειον, μεταβιβαζομένης τῆς κυριότητος τοῦ παραδιδόμενου σίτου εἰς τὸν μυλωθρὸν ἐπὶ τῇ ὑποχρέωσει τῆς ἐπιστροφῆς ἀλεύρου ὁμοίας ποιότητος καὶ ἀναλόγου ποσότητος (³). Ἐν τῇ συμβάσει ταύτῃ πάντα κίνδυνον τυχαίας φθορᾶς, κα-

1) Ἡ β α λ μ ἄ δ ε ς ἐν τῇ Δυτικῇ Στερεῇ Ἑλλάδι βλ. Δ. Α ο υ κ ο π ο ὦ λ ο υ ἐνθ. ἀν. σελ. 249.

2) Περὶ διαφόρων τρόπων ἐκμεταλλεύσεως μύλου ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτοῦ βλ. Α. Δ. Σ ῖ δ ε ς ι : Συμβάσεις ἐκμεταλλεύσεως μύλου καὶ ἐλαιουργείου εἰς «Ἀγροικὴν Οἰκονομίαν» Τεύχ. Δ' (1989) σελ. 342 καὶ ἑ.

3) Ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Ἀστικοῦ ἡμῶν δικαίου δύο κυρίως (πλὴν τῆς κτηνοληψίας) παραδείγματα ἀκαντῶσι τοιαύτης ἀνώμαλου μισθώσεως ἔργου: ἐν ν. 81 Πανδ. 19.2 ὅπου ἀναφέρεται παράδοσις σίτου πρὸς μεταφορὰν διὰ πλοίου σὺν τῇ ὑποχρέωσει τῆς ἀποδόσεως εἰς τὸν παραλήπτην οὐχὶ αὐτοῦ τοῦτου τοῦ παραδοθέντος σίτου, ἀναμιχθέντος εἰς τὸ πλοῖον μὲ σίτον ἄλλων, δοθέντα ἐπίσης πρὸς μεταφορὰν, ἀλλὰ ὁμοίου τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ ποσότητος—καὶ ἐν ν. 34 Πανδ. 84.2 ὅπου ἀναφέρεται παράδοσις χρυσοῦ εἰς χρυσοχόον πρὸς κατασκευὴν χρυσῶν ἀγγείων οὐχὶ μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς κατασκευῆς ἐκ τοῦ δοθέντος χρυσοῦ, ἀλλ' ἐκ χρυσοῦ ὁμοίας ἀξίας. Ἀμφότεροι οἱ γνωμοδοτηθέντες ἐν τούτοις νομοδιδάκαλοι

ταστροφῆς ἢ ἀπωλείας τοῦ παραδοθέντος πρὸς ἄλλοισιν σίτου φέρει ὁ μυλωθρός.

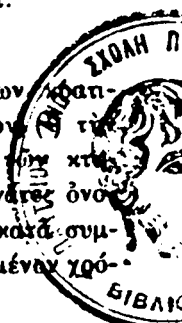
Καὶ εἰς τὴν ἀνώμαλον ταύτην μίσθωσιν ἔργου δύναται νὰ ὀρισθῇ ἀμοιβὴ χρηματικὴ διὰ τὴν ἄλλοισιν ἢ ἄλλη ἀμοιβή, ὡς μέρος τοῦ ἀλεύρου, παραχώρησις τῶν πιτύρων κλπ.

Ἄνάλογος εἶναι ἡ σύμβασις ἐκ θλίψεως ἐλαιοκάρο-
που μὲ τὸν ἐκμεταλλεούμενον τὸ ἐλαιοτριβεῖον (ἰδιοκίτην, μισθωτὴν, ἐργολάβον κλπ.) ἐπὶ ἀμοιβῇ χρηματικῇ ἢ ἐπὶ ποσοστῷ τοῦ παραχθησομένου ἐλαίου, ἢ ἐπὶ παραχώρησι τῶν ἐλαοπυρήνων κλπ. εἴτε κατ' ἀμιγῆ μίσθωσιν ἔργου, εἴτε, ὡς ἀνωτέρω, κατ' ἀνώμαλον (irregularis) μίσθωσιν. Οἱ αὐτοὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν σύμβασιν ἀλέσεως ἐφαρμόζονται κανόνες.

Ἄνάλογοι συμβάσεις δύναται νὰ λάβουν χώραν μὲ συνεταιρικὸν οἰκοποιεῖον πρὸς οἰνοποιήσιν σταφυλῶν, μὲ ἐκκοκιστήριον βάμβακος πρὸς ἐκκοκισμόν τοῦ βάμβακος κλπ.

δ) Κατὰ τὴν φύλαξιν κτημάτων, ζώων κλπ.

Πλὴν τῶν διὰ τὴν φύλαξιν τῶν ἀγροκτημάτων διοριζομένων κτηματιῶν ἢ κοινοτικῶν ὀργάνων ἀγροτικῆς ἀσφαλείας (ἀγροφυλάκων) τῆς φύλαξιν αὐτὴν καὶ σήμερον ἀκόμη (2) ἀναλαμβάνουσι συμφωνίᾳ τῶν κτηματιῶν ἰδιωτικοὶ ἀγροφυλάκες (3) (πρεδάρηδες, πρεδαραῖοι, δραγάτες ὀνομαζόμενοι ἄλλοτε) ἐπὶ ἀμοιβῇ (πρέδα, ρόγα, ἄλλοτε καλουμένη) κατὰ συμφωνίαν τῶν συμβαλλομένων (4). Οὗτοι προσλαμβάνονται ἐφ' ὀρισμένῳ χρό-

Ἄλφηνός καὶ Πομπώνιος τὴν ἐργολαβίαν ταύτην χαρακτηρίζουσι μίσθωσιν ἔργου καὶ δάνκιον μεταβιβαζομένης τῆς κυριότητος εἰς τὸν λήπτην. ἰσχύοντων οὕτω καὶ διὰ τὰ τυχερά. Βλ. Windscheit Ἐνοχ. § 401—Van Wetteg Ἐνοχ. § 421—Καλλιγὰ Ἐνοχ. § 828—Παπαρηγόπουλος Ἐνοχ. § 362, 363.

1) Ἀναγκ. Νόμος 1010 τοῦ 1937 περὶ Κώδικος ἀγροτικῆς ἀσφαλείας.

2) ἄρθρ. 23 Κωδ. ἀγροτ. ἀσφαλείας,

3) Τὸν διορισμὸν τῶν ἀγροφυλάκων, ὃν ἀνέθεσαν εἰς τοὺς δημάρχους τὸ Β. Δ. τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836, ὁ ΓΣΙΗ' (1907) νόμος ἐπανέφερεν εἰς τοὺς κτηματίας ἐκλέγοντας τοὺς ἀγροφύλακας ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου μέχρι τοῦ 1923, ὅτε ἰδρύθη σῆμα ἀγροφυλακῆς μὲ κρατικὰ καὶ κοινοτικά ὄργανα (ἐκπέται, ἀγρονόμοι, ἀγροφύλακες) διοριζόμενα βάσει προϋπόντων καὶ ἀμειβόμενα ἐξ εἰδικῶν Ταμείων ἔχοντας πόρους κυρίως γεωργικοῦς ὀρόρους (βλ. Α. Δ. Σίδεραι: Ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος κλπ. Ἀθήναι 1934 σελ. 88, 89, 195). Ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου στηρίζονται καὶ οἱ μετὰ τὸ 1923 νόμος καὶ ὁ νῦν ἰσχύων Κώδιξ Ἀγροτ. ἀσφαλείας.

4) Κατὰ τὸν ἰσχύοντα νόμον ἰδιωτικοὺς ἀγροφύλακας [δύναται νὰ διατηρῶσι μόνον οἱ ἔχοντες κῆπον ὁπωροφόρων δένδρων ἢ λαχανικῶν ἢ κηνοφυτεῖαν συνεχῆ ἄνω τῶν 15 στρεμμ. ἢ ἐλαιῶνα, ἢ ἀμπελῶνα, ἢ βαμβακοφυτεῖαν ἄνω τῶν 50 στρεμμ. ἢ ἄλλα ἀγροκτημάτα ἄνω τῶν 300 στρεμμ. ἢ βοσκότοπον ἄνω τῶν 1500 στρεμμ. καὶ συνεταιρισμὸς ἢ σύλλογος κτηματιῶν ἀναλαβῶν τὴν δευδροφυτευσιν ἢ ἀμπελοφυτεῖαν ἐπὶ ἐκτάσεων ἀνηκουσῶν εἰς τὰ μέλη του καὶ διὰ τὴν φύλαξιν τῶν δένδρων τούτων ἢ τῶν ἀμπελῶν. Οὐδεὶς δύναται νὰ διατηρῇ πλέον τοῦ

νον και ἀμείβονται ὑπὸ τῶν κτηματιῶν εἴτε χρηματικῶς (μισθὸς εἰς χοῦμα), εἴτε εἰς εἶδος, εἴτε κατὰ χρόνον, εἴτε κατ' ἔκτασιν, κατὰ στρέμμα φυλασσομένης ἐκτάσεως (σύνθηδες τοῦτο ἐπὶ ἀμπελοφυτειῶν) κατ' ἔλευθέραν συμφωνίαν τῶν συμβαλλομένων (1).

Ἡ τοιαύτη σχέσις εἶναι σχέσις μισθώσεως ἐργασίας, τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ὀρίζεται ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων ἐντὸς τῶν ὑποχρεώσεων, ὡς προσθέτως ὀρίζει ὁ νόμος (ὁ κῶδιξ ἀγροτ. ἀσφαλείας).

Μισθωτοὺς ἐργάτας διώριζον ἄλλοτε πλείστοι συγκύριοι ἢ γείτονες ἀπὸ κοινοῦ διὰ τὴν φύλαξιν και ἔρρουθμον κατανομήν τῶν ἀρδευτικῶν ὑδάτων (νερολόοι, νεράρηδες, αὐλακιάρηδες, αὐλακιάρισσες, νεροφόροι) (2).

Μισθωτοὺς ἐπίσης προσλαμβάνουσι ποιμένας πρὸς φύλαξιν και βοσκὴν μεγάλων (βουκόλοι) ἢ μικρῶν ζῴων (πισσικοί) (3). Οὗτοι ἐκμισθοῦσι τὴν ἐργασίαν αὐτῶν εἴτε ἐπὶ χρήμασι ἢ ἄλλῃ τινι παγίᾳ ἀμοιβῇ (4).

Αἱ ἀνωτέρω συμβάσεις ἐργασίας εἶναι κατὰ ταῦτα συμβάσεις μισθώσεως ἐργασίας (μισθώσεις ὑπηρεσιῶν, ἐργάται γῆς, ζευγάδες, κλαδευταί, θερισταί, τρυγηταί, συλλογεῖς καρπῶν, ἀγροφύλακες, ὕδρονομοὶ, ποιμένες), συμβάσεις παροχῆς ἐργασίας (ὑπηρεσιῶν) ἐπὶ ποσοστῶ τῶν καρπῶν, καλλιεργηταί, ζευγάδες κλπ. και μισθώσεις ἔργου (ἐργολαβία, μηχανικὴ καλλιέργεια, ἐκχερσώσεις, ζευγάδες, ἐργολαβία θερισμοῦ, τρυγητοῦ, κλαδεύσεως, συλλογῆς ἐλαιοκάρπου ἢ ἄλλων προϊόντων, ἀλωνισμοῦ, ἀλωναραιῶν, ἄλεις, ἐκθλιψις ἐλαιοκάρπου, οἶνοποίησης, ἐκκομισμὸς κλπ. με ἰδίους ἐργάτας τοῦ ἐργολάβου ἢ με μηχανὰς κλπ.).

ἐνὸς ἀγροφύλακος. πλὴν μόνον ἐπὶ τρεῖς μῆνας κατ' ἔτος εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὀρίμανσεως και συγκομιδῆς τῶν καρπῶν (ἀρθρ. 23 Κωδ. Ἀγροτ. ἀσφαλείας).

1) Τὰ δικαιώματα και τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἰδιωτικῶν τούτων ἀγροφυλάκων καθορίζει ὁ νόμος, ὅστις, καιτὸ ἰδιώτας ὑποβάλλει αὐτοὺς εἰς τὰς πενταρχικάς διατάξεις τῶν λοιπῶν ἀγροφυλάκων (ἀρθρ. 23 Κωδ. Ἀγροτ. ἀσφαλείας).

2) Σήμερον οἱ ὕδρονομοὶ διορίζονται ὑπὸ τῶν Κοινοτικῶν συμβουλῶν και ἀμείβονται ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων κτηματιῶν (ἀρδευτικὰ τέλη) καθ' ὀρισμὸν τῶν Κοινοτικῶν συμβουλῶν (ἀρθρ. 24 Κωδ. Ἀγροτ. ἀσφαλείας). Ἰδιωτικοὺς ὕδρονομοὺς δύνανται νὰ διορίσωσι συνεταιρισμοὶ ἢ σωματεῖα γεωργοκτηματιῶν, ὧν σκοπὸς κατὰ τὸ καταστατικὸν ἢ ἐπιμέλεια τῶν ἀρδεύσεων. ἀπὸ κοινοῦ δὲ οἱ κτηματίαι ἀρδευομένων κτημάτων (τοῦλάχιστον τὰ 3/4 τῶν κτηματιῶν, κατεχόντων ὑπὲρ τὸ 1/2 τῆς ἀρδευομένης ἐκτάσεως) ἀρθρ. 21 § 11 κ.ἑ. Κωδ. Ἀγροτ. ἀσφαλείας. Εἰδικὰς διατάξεις ὕδρονομῆς ἀρδευτικῶν ὑδάτων βλ. ν. 5542 περὶ κανονισμοῦ ὕδρονομῆς Γλαύκου και Χαράδρου.

3) Ὁ εἰς ὃν ἐμπιστεύεται τι (Ἐξαβιβλ. Ἀρμενοπούλου Β' ἰα' 7)

4) Τοιοῦτους βουκόλους διορίζουσιν εἰς τὰ κοινοτικά βοῦδολεῖβαδα αἱ κοινότητες. Πλείστοι ἀγρόται ἔχοντες αἰγὰς και μὴ ἔχοντες καιρὸν ἵνα ὀδηγῶσιν αὐτάς πρὸς βοσκὴν ἐμπιστεύονται ὁμοῦ τὰς αἰγὰς των εἰς ποιμένα. ὅστις παραλαμβάνει ταύτας ἐκάστην πρωΐαν, τὰς ὀδηγεῖ εἰς τὴν βοσκὴν και τὸ ἔσπερας τὰς παραδίδει πάλιν εἰς τοὺς κυρίους των, ἵνα διανικτερέσωσιν εἰς τὸν σταυλὸν των (γιδοβίτσα καλεῖται ἡ σύμβασις αὕτη και γ ι δ ο β ι τ ο ἄ ρ η ς ὁ τοιοῦτος ποιμὴν ἐν τῇ Δυτικῇ Στερεῇ Ἑλλάδι. — Δ. Λ ο υ κ ο π ο ὑ λ ο υ: Ποιμενικὰ τῆς Ρούμελης, Ἀθήναι 1980 σελ. 167.

II

ΜΙΣΘΩΣΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Χαρακτηριστικὸν τῆς συμβάσεως ταύτας (μίσθωσις ὑπηρεσιῶν, μίσθωσις ἐργασίας) εἶναι ὅτι ἀφορᾷ χρῆσιν ἐργασίας πρὸς ὄφελος καὶ κατὰ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ἐργοδότη πρὸς ὃν παρέχεται ἡ ἐργασία αὕτη ἐπὶ σκοπῶ συνήθως οἰκονομικῶ καὶ ἔναντι καταβολῆς μισθοῦ, ὅστις δέον νὰ συνίσταται εἰς χρήματα, ἄλλως—ἐὰν ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας εἶναι ἄλλο τι πρᾶγμα—ὑπάρχει ἀνώνυμον συνάλλαγμα δόσει κατουριζόμενον (1), προσομοιάζον δὲ τῇ μισθώσει ὑπηρεσιῶν, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὁποίας ρυθμίζεται. Ὁ μισθὸς δύναται νὰ συμφωνηθῇ εἴτε κατὰ χρόνον (ἡμερομίσθιον, μηνιαίος μισθὸς κλπ.), εἴτε κατ' ἔργον (κατ' ἀποκοπὴν). Ἡ μίσθωσις αὕτη τῶν ὑπηρεσιῶν συνάπτεται εἴτε ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον, ρητῶς ἢ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἔργου ἐνδεικνυόμενον, εἴτε ἀορίστως, πλὴν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ἐκάτερος τῶν συμβληθέντων ἐργάτης καὶ ἐργοδότης δύναται νὰ λύσῃσι ὅποτεδῆποτε τὴν σύμβασιν ἐγκαίρῳ εἰδοποιήσει (2).

Ὁ ἐργάτης δέον αὐτοπροσώπως καὶ ἐπιμελῶς νὰ παρέχῃ τὴν, ἣν ὑπεσχέθη ἐργασίαν καθ' ὅλον τὸν συμπεφωνημένον χρόνον ὃ δὲ ἐργοδότης νὰ καταβάλλῃ τὸν μισθόν. Ἡ σύμβασις λύεται παρελθόντος τοῦ χρόνου, δι' ὃν συνέστη (3). Ὁ θάνατος τοῦ ἐργοδότη πρὸς τὴν σύμβασιν ἐργασίας (μίσθωσιν ὑπηρεσιῶν) ὠρισμένου χρόνου.

Οἱ ἐργάται οὗτοι γῆς (ζευγάδες, κλαδευταί, θερισταί, ἄλωναρᾶι κλπ.) δὲν ἐξομοιοῦνται ἐν γένει μὲ τοὺς βιομηχανικοὺς ἐργάτας, ὡς πρὸς τὸ ἰσχύον ἐπ' αὐτῶν δίκαιον (ἐργατικὸν δίκαιον). Δύνανται βεβαίως νὰ συστήσωσιν ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα (4), δύσκολον δμως νὰ συνάψωσι συλλο-

1) Ν. 5 § 2 Πανδ. 192.

2) Συμφώνως τῷ νόμῳ 2112 τοῦ 1920 ἐφαρμοζομένου καὶ ἐπὶ ἐργατῶν (Β. Δ. 16 Ἰουλίου 1920).

3) Ἐὰν λήξαντος τοῦ χρόνου τούτου ὁ ἐργάτης ἐξακολουθῇ νὰ παρέχῃ τὴν ἐργασίαν του καὶ ὁ ἐργοδότης νὰ δέχεται ταύτην ἢ σύμβασις ἀνανεοῦται σιωπηρῶς (σιωπηρὰ ἀνανέωσις ὑπηρεσιῶν). Ἀμφισβητεῖται ἀν ἀνανεοῦται διὰ χρόνον ἴσον πρὸς τὸν λήξαντα ἢ ἐπ' ἀόριστον. (Βλ. Γεν. Εὐρέτηρ. Νομολογίας Τομ. Γ' λέξις ἐργασίας σύμβασις ἀρ. 132 κ.δ.).

4) Αἱ περὶ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου τῶν ἐργατῶν γῆς καὶ γεωργικῶν ἐν γένει ἐργατῶν ἀντιλήψεις τείνουσιν εἰς ἐξίσωσιν τῶν ἐργατῶν τῆς γεωργίας πρὸς τοὺς τῆς βιομηχανίας. Ἄφ' ἧς τὸ Διαρκὲς Δικαστήριον Διεθνoῦς Δικαιοσύνης τῆς Χάγης ἔλυσε καταφατικῶς τὸ ζήτημα, ὅπερ ἤγειρεν ἡ Γαλλία, ἐὰν ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας καὶ οἱ γεωργικοὶ ἐργάται (ἀποφ. 17 Αὐγούστου 1923), τὸ Γραφεῖον τοῦτο προήλθεν εἰς πλείστας ἀποφάσεις καὶ συστάσεις ἀφορώσας τὴν σύμβασιν ἐργασίας καὶ τὴν θέσιν τῶν γεωργικῶν ἐργατῶν (ἀποφ. τῆς Συνελεύσεως περὶ μελέτης τῆς συμβάσεως ἐργασίας τῶν γεωργικῶν ἐργατῶν (1927), Σχέδιον συμβάσεως ἐπὶ τοῦ δικαίωματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι (1928), Σχέδιον συμβάσεως περὶ 40ώρου ἐβδομαδιαίας ἐργασίας αὐτῶν (1937), σύστασις

γικήν σύμβασιν, τοῦ διέποντος αὐτήν νόμου, ἀπαιτοῦντος ἐργατικὴν τε καὶ ἐργοδοτικὴν ὀργάνωσιν, ὡς συμβαλλόμενα ἐν τῇ συλλογικῇ συμβάσει μέρη (*). Οἱ ἀγρόται οὗτοι ἐργάται ὑπάγονται εἰς τὰς Κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, ἐφ' ὅσον παρέχουσι κατὰ κύριον ἐπάγγελμα ἐξηρημένην ἐργασίαν διαρκῆ (διαρκοῦσαν τοῦλάχιστον μίαν ἐβδομάδα), λαμβάνουσαν χώραν εἰς κέντρα ἀσφαλίσεως, οἷα ὀρίζει ὁ Κανονισμὸς τοῦ ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, τόπους δηλ. πληροῦντας τὰς προϋποθέσεις, ἃς ὀρίζει ὁ Κανονισμὸς οὗτος (*).

ΠΑΡΟΧΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙ ΠΟΣΟΣΤΩ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΕΩΣ

Τινὲς τῶν συμβάσεων τούτων ἐργασίας δύνανται, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, να συναφθῶσιν ἐπὶ ποσοσῶ τῆς ἀποδόσεως, ἤτοι ἐπὶ μέρει τῶν καρπῶν (καλλιεργηταί, ζευγάδες, μισακάρης, τριτάρης κλπ.). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἔχομεν καθαρὰν μίσθωσιν ἐργασίας ἢ ὑπηρεσιῶν, ἀλλὰ μικτόν τι συνάλλαγμα μεταξὺ μισθώσεως καὶ ἐταιρείας, ναὶ μὲν τῶν ἐργατῶν ἐκμισθούντων τὴν ἐργασίαν των πρὸς τὸν ἐκμεταλλεύμενον τὸ ἀγρόκτημα, ἀλλὰ μὴ ἀμειβομένων κατὰ τὸ ἔργον των, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἔργου των, ἀπόδοσιν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς γεωργομένης γῆς, τῶν ἀπασχολομένων κεφαλαίων ἢ χρησιμοποιοιμένων μέσων καὶ τῆς καταβαλλομένης ἐργασίας. Εἶναι τοῦτο ἀνώνυμον συνάλλαγμα (*), ἰδιότυπος σύμβασις. Δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς ἐταιρείας, εἰμὴ ὡς πρὸς τὸν μερισμὸν τῶν ἀκαθαρίστων κερδῶν (*). Ἐὰν ὁ χρησιμοποίησας τὰς ξένας χεῖρας διὰ τὴν ἐκχέρωσιν λ.χ. ἢ ἄροσιν ἢ καλλιέργειαν ἐν γένει μὴδὲν συγκομίση, ἀλλὰ καὶ πλείονα

περὶ προστασίας τῶν ἐν τῇ γεωργίᾳ ἐργαζομένων γυναικῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν (1929), περὶ νυκτερινῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν τούτων (1930), περὶ ἐργασίας ἀνηλικῶν (1931), περὶ οἰκημάτων διαμονῆς καὶ ὕπνου τῶν ἐν τῇ γεωργίᾳ ἐργαζομένων ἐργατῶν (1931) βλ. J. B r u n : Vers une législation sociale de l'agriculture. Paris 1938 σελ. 118 κ.λ.).

1) Ἀναγκαστ. Νόμος 16 Νοεμβρίου 1936 ἀρθρ. 1. — Ἀποφ. Γεν. Συνελεύσεως Γραφείου Ἐργασίας (1928) περὶ συλλογικῶν συμβάσεων ἐν τῇ γεωργίᾳ βλ. Les Conventions Collectives dans l'Agriculture (ἔκδ. Β.Ι.Τ.) Genève 1933 ὅπου περὶ γεωργικῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐν Γερμανίᾳ, Δανίᾳ, Μεγάλῃ Βρετανίᾳ, Ὑλλανδίᾳ, Πολωνίᾳ, Σουηδίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ σελ. 26—61, περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ συμβάσεων τούτων τῶν braccianti (v. 1925) βλ. καθ. Α. C i c u : Diritto agrario, Bologna 1935 σελ. 84—καθ. Α. A r c a n g e l i : Istituzioni di diritto agrario, Roma 1936 σελ. 119—καθ. G. D e S e m o : Corso di diritto agrario, Firenze 1937 σελ. 277.

2) Ἀρθρ. 2,3 νόμου 6298 τοῦ 1934 περὶ κοινῶν ἀσφαλίσεων. Βλ. ἐπίσης Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας σχέδιον συμβάσεως περὶ ἀτυχημάτων ἐργασίας γεωργικῶν ἐργατῶν (1929), Σχέδιον συμβάσεων ἀσφαλίσεως αὐτῶν ἀπὸ ἀσθενείας, ἀναπηρίας, γήρατος καὶ συστάσεις περὶ μέσων προλήψεως τῆς ἀνεργίας αὐτῶν (1928) κλπ. L. B r u n ἐνθ. ἀν.

3) βλ. W i n d s c h e i d : Ἐνοχ. § 404—V a n W e t t e r : Ἐνοχ. § 421 καὶ Γεν. Εὐρετηρ. Νομολογίας Τομ. 6ος λεξ. συνάλλαγμα ἀνώνυμον.

4) Νομ. 25 § 6 Πανδ. 19.2.

κεφάλαια ἀπολέση ἢ ἄλλας ζημίας ὑποστῆ ὁ ἐπὶ ποσοστῶ ἐργάτης καλλιερ-
γητῆς δὲν μετέχει βεβαίως καὶ εἰς τὴν ζημίαν ταύτην (1).

Ὁ θάνατος τοῦ ἐργοδότηου δὲν λύει τὴν σύμβασιν, ὡς ἐπὶ ἐταιρίας.
Τὸ ἐταιρικὸν πνεῦμα (*animus societatis*) δὲν ὑπάρχει. Ὁ ἐργάτης ἐργά-
ζεται ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἐργοδότηου, πρὸς ὃν παρέχει τὴν ἐργασίαν
του καὶ ὅστις μόνον ἰθύνει, ρυθμίζει καὶ διοικεῖ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ
κτήματος, ὡς ἐπιχειρήσιν. Τοῦτο καταφαίνεται κάλλιον ἔτι. ὅταν εἰς τινὰς
μόνον τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἀπόδοσιν ἐργασιῶν συμμετέχη ὁ ἐργά-
της. Ἄλλ' οὔτε καὶ περὶ καθαρῶς μισθώσεως ἐργασίας πρόκειται, διότι
οὔτε ὁ μισθὸς εἰς χρῆμα παρέχεται — μίσθωσίς ἐστὶν ἐναλλαγὴ χρήσεως
πράγματος ἢ ἐργασίας ἀντὶ χρήματος—οὔτε παγία ἀμοιβὴ ἔναντι τῆς χρή-
σεως τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἀμοιβὴ ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργα-
σίας ταύτης συμπραττούσης μὲ τούτους ἄλλους συντελεστάς τῆς παραγωγῆς (2).
Πρόκειται ἄρα περὶ ἰδιοτύπου συμβάσεως, ρυθμιστέας κατ' ἀρχὴν βάσει καὶ
κατ' ἀναλογίαν τῶν περὶ μισθώσεως ἐργασίας κανόνων καὶ διατάξεων, σκο-
πουμένου ὅμως ἰδίᾳ τοῦ οἰκονομικοῦ σκοποῦ τῆς συμβάσεως καὶ τῆς προ-
θέσεως τῶν συμβαλλομένων καὶ τοῦ γεωργοοικονομικοῦ σκοποῦ, ὃν ἡ σύμ-
βασις αὕτη ὑπηρετεῖ ἐν τῇ γεωργίᾳ. Τὰ ἐπὶ τούτου γεωργικὰ ἔθιμα ἢ αἱ
ἀνέκαθεν γεωργικαὶ συνήθειαι βοηθοῦσιν ἰδιαίτερος εἰς τὴν λύσιν ἀναφυο-
μένων ἐπὶ τῆς συμβάσεως ταύτης ζητημάτων (3).

ΜΙΣΘΩΣΙΣ ΕΡΓΟΥ

Πλεῖστα τῶν ἄνω ἔργων, ἅτινα γίνονται διὰ τῆς χρήσεως ξένης ἐρ-
γασίας δύνανται ἐπίσης, ὡς εἶδομεν, νὰ ἀναληφθῶσιν ἐργολαβικῶς (μισθω-
σις ἔργου). Μηχανικὴ ἢ δι' ἐργατῶν ἐκχέρσεως, ἄροσις, θερισμός, ἀλωνι-
σμός, ἄλσεις οἴτου ἢ ἄλλων δημητριακῶν, συλλογὴ ἐλαιῶν ἢ ἄλλων καρ-
πῶν, ἐκθλίψις τῶν ἐλαιῶν, οἴνοποιήσις σταφυλῶν, ἐκκοκισμὸς βιάμβακος
κλπ. εἶναι διάφορα ἔργα, ἅτινα ἀναλαμβάνει τις (ἐργολάβος) νὰ ἐκτελέσῃ
εἴτε μόνος του, μὲ μόνην τὴν ἐργασίαν του, εἴτε καὶ τῇ βοηθείᾳ συνεργα-
τῶν του, εἴτε καὶ δι' ἐργατῶν του. Ἡ σύμβασις αὕτη καλεῖται μίσθωσις

1) Οἰονεὶ περιορισμένης ἐταιρίας ἐπὶ μέρος τῆς ζημίας (ν. 29 § 1 Πανθ. 17.2).

2) Ἐταιρικὴν ἰσχυροποιήσαν τὴν ἀγροληψίαν, προσομοιάζουσαν πρὸς τὴν
ἐν προκειμένῳ σχέσιν οἱ Βάρτολος καὶ Κουϊάκιος καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ *Wasser*
καὶ ὁ *Tropiong*. Μίσθωσιν δ' οἱ πλειότεροι. Μονομερῆ ἐταιρίαν ὁ *Endeman*
καὶ ἰδιοτύπον σύμβασιν ὁ *Crome*, ὁ δὲ *M. Breglia* σύμβασιν ὀνομαστέαν
δικαιοπραξίαν ἐπὶ συμμετοχῇ, ἐπὶ μεριδίᾳ (*negozio parziario*) βλ. περὶ τούτων ἐπι-
πέστερον ἐν *Α. Δ. Σίδερα*: Συμβάσεις ἐκμεταλλεύσεως μύλου καὶ ἐλαιουργείου
εἰς Ἐργοτικὴν Οἰκονομίαν (1939) Τευχ. Δ' σελ.

3) Εἰς τὴν κατὰ τὸ Γαλλικὸν δίκαιον ἀγροληψίαν (νόμος 18 Ἰουλίου 1889)
πάσας τὰς ἐπὶ τοῦ ἀγροληπτικοῦ κτήματος ἐργασίας ἐνεργεῖ ὁ ἀγρολήπτης τῇ
ἐποκειτῆ καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγοδοῦ, ὡς ἐργοδότη. Τοῦτο δ' ἐδέχθη
καὶ τὸ Γαλλοῖταλικὸν Σχέδιον Ἐνοχῶν καὶ Συμβάσεων (1927) βλ. *Α. Δ. Σίδερα*
Ἐργομισθωσις καὶ ἀγροληψία, Ἀθήναι 1937 σελ. 14, 26.

• έργου. Ἐν αὐτῇ σκοπεῖται οὐχὶ ἡ παροχὴ ἐργασίας ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις ὀρισμένου ἔργου, ὅπερ ὁ ἐργολάβος ἀναλαμβάνει ἔναντι τοῦ ἐργοδότη, ἀντὶ καταβολῆς μισθοῦ (1). Ὁ ἐργολάβος ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον συμφώνως πρὸς τὴν συμφωνίαν ἐγκαίρως καὶ ἄνευ ἐλαττωμάτων, εὐθύνόμενος διὰ πᾶσαν βραδύτητα ἢ κακὴν ἐκτέλεσιν, ὡς καὶ διὰ πταῖσμα ἢ ἐλάττωμα τῶν ὀργάνων, ἅτινα ἐχρησιμοποίησε (βοηθῶν ἐργατῶν ἢ μηχανῶν).

Ὁ ἐργοδότης ὀφείλει νὰ καταβάλῃ τὸν μισθὸν (χρηματικὸν ἀντάλλαγμα) διὰ τὸ ἐκτελεσθὲν ἔργον, εἴτε ἅμα τῷ πέρατι καὶ τῇ παραλαβῇ αὐτοῦ, εἴτε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ κατὰ τὴν συμφωνίαν. Ὑποχρεοῦται ὁ ἐργοδότης εἰς ἀποζημίωσιν ἐὰν ἀφήσῃ ἡμιτελὲς τὸ ἔργον. Δὲν εὐθύνεται διὰ καταστροφὴν τοῦ ἔργου ἐξ ἀνωτέρας βίας, ἀλλὰ καὶ δὲν δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὸν μισθὸν, ἀφοῦ ἔργον δὲν παρέδωκεν (2). Ἡ σύμβασις λαμβάνει τέλος μὲ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ παραδόσιν τοῦ ἔργου. Ὁ θάνατος τοῦ ἐργολάβου ἢ τοῦ ἐργοδότη, δὲν λύει κατὰ κανόνα τὴν σύμβασιν.

Οὔτω ἀντὶ καταβολῆς χρηματικοῦ ποσοῦ ἀναλαμβάνει ἐργολοβικῶς ὁ μυλωθρὸς ἵνα ἀλέσῃ τὸν σίτον (3) καὶ παραδώσῃ ἄλευρον, ὁ ἐκμεταλλευόμενος τὸ ἐλαιοτριβεῖον νὰ ἐκθρίψῃ τὰς ἐλαίας καὶ παρσώσῃ ἔλαιον, ὁ ἐκμεταλλευόμενος θεριστικὴν ἢ ἄλωνιστικὴν μηχανὴν νὰ θερίσῃ ἢ ἄλωνίσῃ τὰ σιτηρὰ ἀγροκλήματος καὶ παραδώσῃ σίτον εἰς τὸν δικαιοῦχον κλπ.

Ἄλλ' ἐνίοτε συμφωνεῖται ὅπως ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τούτων παραχωρηθῇ τῷ ἐργολάβῳ μέρος (ποσοστὸν) τοῦ παρῆχθησομένου ἔργου (ποσοστὸν ἀλεύρου, ἐλαίου κλπ.). Ἡ συμφωνία αὕτη δὲν ἀποτελεῖ καθαρὰν μίσθωσιν ἔργου, ἀλλ' ἰδιότυπον συνάλλαγμα (ἀνώνυμον) διεπόμενον μὲν κατὰ κανόνα ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς μισθώσεως ἔργου, ἀλλὰ μετέχον πῶς καὶ τοῦ ἐταιρικοῦ συναλλάγματος. Ὁ οἰκονομικὸς τῆς συμβάσεως σκοπὸς, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν συμβληθέντων, ὁ διὰ τῶν συμβάσεων τούτων ἐξυπηρετούμενος ἐν τῇ γεωργίᾳ γεωργοοικονομικὸς σκοπὸς καὶ ἡ διὰ τῶν γεωργικῶν ἐθίμων καὶ γεωργικῶν συνηθειῶν πρᾶξις εἶναι στοιχεῖα βοηθητικὰ τῆς λύσεως ἀναφυομένων ζητημάτων ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν ἀνωτέρω κανόνων καὶ διατάξεων (4).

1) Ν. 22 § 2 Πανδ. 19.2—Ν. 5 § 1 Πανδ. 50.16 — Ἐν τῇ συμβάσει ταύτῃ ὁ ἐργοδότης δὲν χρησιμοποιοῦν ἑξῆς ἐργασίαν, ὡς ἓνα τῶν συντελεστικῶν τῆς παραγωγῆς, οὐδ' αὐτὸς παρέχει, ἵνα ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συνδυασμοῦ τούτων προκύψῃ ἔργον (ὡς ἐπὶ μισθώσεως ἐργασίας). ἀλλὰ συμφωνεῖ ὀρισμένον μίσθωμα διὰ τὸ ἔργον, ὅπερ ἐκτελεῖ ὁ ἐργολάβος μὲ ἴδια μέσα (ἐκχέρσεως, ἄλλεις, ἐκθλιψίς κλπ.) καὶ ἐπὶ ἰδίᾳ εὐθύνῃ καὶ ἰδίᾳ κινδύνους.

2) Windscheid Ἐνοχ. § 401 σημ. 9.—Dernburg Ἐνοχ. § 113.

3) Α. Π. 177 (1923).

4) Τοιαύτας συμβάσεις παρὰ Ῥωμαίους ἀναφέρει ὁ Κάτων βλ. Α.Δ. Σίδερι Γεωργικὰ συμβόλαια παρὰ Κάτωνι: De agri cultura εἰς «Ἀγροτικὴν Οἰκονομίαν» (1938) Τεύχ. Γ' σελ. 276 κ. ε.

Ἐν ταῖς συμβάσεσι ταύταις ὑπετέθη ὅτι ὁ ἐργολάβος ὁ ἀναλαμβάνων τὴν ἄλεσιν σίτου ἢ δημητριακῶν, τὴν ἔκθλιψιν ἐλαίου, τὴν οἰνοποίησιν σταφυλῶν κλπ. εἴτε ἐπὶ χρηματικῷ ἀνταλλάγματι, εἴτε ἐπὶ ποσοστῷ ὑποχρεῖται νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ συμβληθέντα αὐτούσιον τὸν σῖτον ἀλεσμένον εἰς ἄλευρα, τὸ ἔλαιον τῶν ἐλαιῶν του κλπ. Πολλάκις ὁμοῦ συμβαίνει ὁ παραδίδων τὸν σῖτόν του, τὴν κριθήν του ἢ τὸν ἄραβόσιτόν του πρὸς ἄλεσιν, ἢ τὰς ἐλαίας του πρὸς ἔκθλιψιν κλπ. νὰ μὴ ἐνδιαφέρεται νὰ λάβῃ ἄλευρον ἐξ αὐτοῦ τοῦ παραδοθέντος σιτηροῦ τοῦ ἢ ἔλαιον ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν παραδοθειῶν πρὸς ἔκθλιψιν ἐλαιῶν του, ἀλλ' ἄλευρον, ἢ ἔλαιον ἢ οἶνον τῆς ἀναλόγου πρὸς τὸν σῖτόν του, ἢ ἐλαίας του, ἢ σταφυλάς του ποσότητος καὶ τῆς αὐτῆς ἢ τῆς ἀναλλογούσης πρὸς αὐτὰ ποιότητος, τοῦ μυλωθροῦ, οἰνοποιοῦ ἢ ἐπιχειρηματίου τοῦ ἐλαιοτριβείου δυναμένου νὰ χρησιμοποίησῃ ἢ ἀναμίξῃ τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ καρπούς μετὰ καρπῶν ἀνηκόντων εἰς διαφόρους.

Οὕτω ὁ ὑπὸ τοὺς ὄρους τούτους ἀναλαμβάνων τὴν ἄλεσιν, ἔκθλιψιν κλπ. τῶν καρπῶν τούτων καθίσταται, ὡς εἶδομεν, κύριος τῶν πραγμάτων τούτων, ἐνεχόμενος πλέον ἐνοχικῶς μόνον ὅπως παραδώσῃ εἰς τοὺς δικαιούχους τὰ σχετικὰ ποσὰ ἀλεύρου, ἐλαίου, οἴνου κλπ. τοῦ ἐμπραγμάτου δικαιώματος τῶν δικαιούχων τούτων ἐπὶ τῶν παραδοθέντων τῷ ἐργολάβῳ πραγμάτων καταλυομένου (1). Αἱ νομικαὶ συνέπειαι τούτου εἶναι προφανεῖς τῶν δικαιούχων τούτων μὴ δυναμένων νὰ διεκδικήσωσιν εἰς χεῖρας τρίτου τὸ ἄλευρον, τὸ ἔλαιον, τὸν οἶνον κλπ. τὰ παρασχεθέντα ἐκ τῶν καρπῶν των καὶ μόνον προσωπικὸν δικαίωμα καὶ ἐνοχικὴν ἀπαίτησιν, ἀμβόλου ἐνίοτε ἀξίας. Ἐναντι ἀφερεγγύου ἐργολάβου κεκτημένον (2).

* *

Συνήθως εἰς τὰ χωρία μας οἱ ἄγρόται μας μεταβαίνουν εἰς τὸν μύλον—σπανιότερον εἰς τὸ ἐλαιοτριβεῖον—καὶ ἕκαστος ρίπτει τὸν σῖτόν του, τὴν κριθήν του ἢ τὸν ἄραβόσιτόν του εἰς τὶς μυλόπετρες, ἐπιμελεῖται ὁ ἴδιος τῆς ἀλέσεως (χονδρό, ψιλό ἀλευρι), παρακολουθεῖ αὐτὴν καὶ ἀποσύρει τὸ ἄλευρόν του ἐπὶ καταβολῇ τοῦ συμπεφωνημένου πρὸς τὸν μυλωθρὸν χρηματικοῦ ἀνταλλάγματος (κατὰ σάκκον, κατ' ὄκᾶν κλπ.). Ἡ σύμβασις αὕτη, μίσθωσις ξένου πράγματος, πρόσκαιρος χρῆσις τοῦ μύλου ὑπὸ τοῦ φέροντος πρὸς ἄλεσιν τὰ σιτηρά του διέπεται ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς μισθώσεως πράγματος, τοῦ μυλωθροῦ μὴ δυναμένου νὰ ἐμποδίσῃ ἢ διακόψῃ τὴν συμφωνηθεῖσαν ἄλεσιν καὶ τοῦ δικαιούχου τῶν σιτηρῶν ὑποχρεομένου εἰς καταβολὴν τοῦ συμφωνημένου ἀνταλλάγματος. Ἐπιμελής ἀμφοτέρωθεν ἐνέργεια καὶ καλὴ πίσις ἀποτελοῦν ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις. Ἡ μίσθωσις αὕτη πρόσκαιρος, λήγει ἅμα τῇ συμπληρώσει τῆς ἀλέσεως τοῦ προσκομι-

1) Βλ. ἄν. σελ. 126.

2) Ἰδίῳ μάλιστα ὅταν ὁ ἐργολάβος εἶναι ἀπλοῦς μισθωτῆς ξένου μύλου, ἐλαιοτριβείου κλπ.

οθέντος καρποῦ. Προσυμφωνίαι περὶ καθ' ὠρισμένην ἡμέραν ἀλέσεως εἶναι ἐπίσης συνήθεις (προσύμφωνον μισθώσεως πράγματος). Γεωργικὰ ἔθιμα ἢ γεωργικαὶ συνήθειαι συμπληροῦσι τὴν ὀρθὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμφωνιῶν τούτων. Ἀνώνυμον συνάλλαγμα, ἰδιότυπος σύμβασις (κατὰ τ' ἀνωτέρω) πρόκειται, ὅταν ὡς ἀμοιβὴ διὰ τὴν ἄλεσιν ἢ ἐκθλίψιν κλπ. παρέχεται μέρος τοῦ ἀλεύρου, ἐλαίου κλπ.

Τὰς συμβάσεις ταύτας συνάπτει, φυσικά, ὄχι μόνον ὁ κύριος τῶν ἔξ οὗ οἱ πρὸς ἄλεσιν καρποὶ ἀγροκτήματος, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπὸ οἵανδήποτε σχέσιν ἐκμεταλλευτὴς τοῦ ἀγροκτήματος, ὁ κύριος τῶν καρπῶν (1) καὶ ὁ ἀγοστής τοῦ ἡρτημένου καρποῦ.

Αὗται ἐν προχείρῳ νομικῇ ἐπισκοπῇ αἱ συνηθέστεραι συμβάσεις ἐργασίας ἐν τῇ γεωργίᾳ.

---

1) Κύριος τοῦ ἀγροκτήματος. ἐκμεταλλευτὴς αὐτοῦ, ἐπικρατωτής, ἐπιφανισθῆς.